

МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ ЗАТРАТ, ПОВ'ЯЗАНИХ З НАСЛІДКАМИ НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ ТА ЗАХВОРЮВАНЬ НА ВИРОБНИЦТВІ

Дмитрюк Світлана Петрівна,
старша викладачка кафедри
експлуатації машинно-тракторного парку,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет,
м. Дніпро, Україна

Відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999 р. № 1105, Порядку призначення, перерахування та проведення страхових виплат, затвердженого постановою правління Фонду від 27.04.2007 р. № 24 у разі настання страхового випадку управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування, робочі органи виконавчої дирекції Фонду зобов'язані своєчасно та в повному обсязі відшкодувати шкоду, заподіяну працівникові внаслідок ушкодження його здоров'я або в разі його смерті, виплачуючи йому або особам, які мають на це право:

- допомогу у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю до відновлення працездатності або встановлення інвалідності; одноразову допомогу в разі стійкої втрати професійної працездатності або смерті потерпілого;
- щомісячну страхову виплату в разі часткової чи повної втрати працездатності, що компенсує відповідну частину втраченого заробітку потерпілого;
- страхову виплату потерпілому у розмірі його середньомісячного заробітку при тимчасовому переведенні його на легшу нижчеоплачувану роботу;
- страхову виплату потерпілому під час його професійної реабілітації;
- щомісячну страхову виплату особам, які мають на неї право в разі смерті потерпілого;
- відшкодування вартості ритуальних послуг, пов'язаних з похованням померлого[2].

Закон України № 2620-ІХ, що вступив в силу з 1 січня 2023 року, зберігає гарантії громадян за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та від нещасного випадку. Пенсійний фонд продовжить виплату всіх страхових виплат в обсягах і на умовах, на яких виплачувались до цього.

Особам, які в установленому законом порядку добровільно застрахувалися від нещасного випадку, у разі настання страхового випадку страхові виплати призначаються робочими органами виконавчої дирекції Фонду.

Кошти для здійснення страхувальником виплати допомоги у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю потерпілого, доплати до середнього заробітку, який потерпілий мав до ушкодження здоров'я, при тимчасовому переведенні його на легшу роботу, а також на поховання та пов'язані з цим ритуальні послуги

виділяються Фондом на підставі заяви-розрахунку. Інформація, внесена страхувальником до заяви-розрахунку, підтверджується підписами керівника та головного бухгалтера, які є відповідальними за її достовірність.

Відповідно до статті 41 Закону № 1105, у разі смерті потерпілого право на одержання щомісячних страхових виплат мають непрацездатні особи, які перебували на утриманні померлого або мали на день його смерті право на одержання від нього утримання, а також дитина померлого, яка народилася протягом не більш як десятимісячного строку після його смерті. [2].

А. Розрахунок матеріальних затрат, пов'язаних з травмами

Матеріальні наслідки травматизму визначаємо за наступною методикою:

1). *Розраховуємо суму відшкодування витрат згідно з листком непрацездатності, всього за наступною формулою:*

$$C_{\text{в}} = C / (365 - n) * D_{\text{р}} \quad (1)$$

де C – середньорічна заробітна плата одного працівника, грн.;

$(365 - n)$ - кількість календарних відпрацьованих днів за рік;

$D_{\text{р}}$ – кількість днів тимчасової непрацездатності, дн.

Пояснення до п.1: Допомога по тимчасовій непрацездатності виплачується в розмірі 100 відсотків середнього заробітку (оподатковуваного доходу). При цьому перші п'ять днів тимчасової непрацездатності оплачуються власником або уповноваженим ним органом за рахунок коштів підприємства, установи, організації.

Середньомісячний заробіток для обчислення суми страхових виплат потерпілому у зв'язку із втраченим ним заробітком (або відповідної його частини) визначається згідно з порядком обчислення середньої заробітної плати для виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, що затверджується Кабінетом Міністрів України.

Під час обчислення середньомісячного заробітку враховуються всі види виплат, на які нараховувалися страхові внески.

1а). *суму відшкодування витрат згідно з листком непрацездатності за рахунок коштів Фонду :* перші п'ять днів тимчасової непрацездатності оплачуються власником або уповноваженим ним органом за рахунок коштів підприємства, установи, організації, а всі інші дні тимчасової непрацездатності за рахунок Фонду

2) *Сума витрат на поховання потерпілого включає:*

Пояснення до п.2: У разі смерті потерпілого внаслідок нещасного випадку на виробництві виплачується одноразова допомога його сім'ї у сумі, що дорівнює 100 розмірам прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на день настання права на страхову виплату, та одноразова допомога кожній особі, яка перебувала на його утриманні, а також на його дитину, яка народилася протягом не більш як десятимісячного строку після смерті потерпілого, у сумі, що дорівнює 20 розмірам прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на день настання права на страхову виплату.

У разі смерті потерпілого від нещасного випадку або професійного захворювання витрати на його поховання несе Фонд згідно з порядком, визначеним Кабінетом Міністрів України.

У разі смерті потерпілого суми страхових виплат особам, які мають на це право, визначаються із середньомісячного заробітку потерпілого за вирахуванням частки, яка припадала на потерпілого та працездатних осіб, що перебували на його утриманні, але не мали права на ці виплати.

У разі якщо смерть потерпілого, який одержував щомісячні страхові виплати, настала внаслідок ушкодження здоров'я від нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, розмір щомісячної страхової виплати особам, які мають на це право, встановлюється виходячи з розміру щомісячної страхової виплати на день смерті потерпілого. Причинний зв'язок смерті потерпілого з одержаним каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я має підтверджуватися висновками відповідних медичних закладів. Одноразова допомога сім'ї та особам, які перебували на утриманні, у цьому випадку не виплачується.

Сума страхових виплат кожній особі, яка має на це право, визначається шляхом ділення частини заробітку потерпілого, що припадає на зазначених осіб, на кількість цих осіб.

Сума страхових виплат непрацездатним особам, які не перебували на утриманні померлого, але мають на це право, визначається в такому порядку:

- якщо кошти на утримання стягувалися за рішенням суду, страхові виплати визначаються в сумі, призначеній судом;
- якщо кошти на утримання не стягувалися в судовому порядку, сума страхової виплати встановлюється Фондом.

У разі якщо право на страхові виплати мають одночасно непрацездатні особи, які перебували на утриманні померлого, і непрацездатні особи, які не перебували на його утриманні, спочатку визначається сума страхових виплат особам, які не перебували на утриманні померлого.

Максимальний розмір щомісячної страхової виплати особам, які втратили годувальника, не може перевищувати 10 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб [2].

3). *Сума відшкодування потерпілому у разі його переведення на легшу роботу, всього :*

$$Св(п.л.р.) = C / (365 - n) * n(в.л.р.), \quad (2)$$

Де $n(в.л.р.)$ – дні виконання потерпілим легкої роботи;

За) *Сума відшкодування потерпілому у разі його переведення на легшу роботу за рахунок коштів Фонду:*

$$Св.ф. = Св(п.л.р.) - Сз.п.л.р \quad (3)$$

Де $Сз.п.л.р$ – заробітна плата на легкій роботі, грн..

Пояснення до п. 3: За потерпілим, тимчасово переведеним на легшу нижчеоплачувану роботу, зберігається його середньомісячний заробіток на строк, визначений ЛКК, або до встановлення стійкої втрати професійної працездатності.

Необхідність переведення потерпілого на іншу роботу, її тривалість та характер установлюються ЛКК або МСЕК.

За згодою потерпілого роботодавець зобов'язаний надати йому рекомендовану ЛКК або МСЕК роботу за наявності відповідних вакансій.

Якщо у встановлений ЛКК або МСЕК строк роботодавець не забезпечує потерпілого відповідною роботою, Фонд сплачує потерпілому страхову виплату в розмірі його середньомісячного заробітку.

Середньомісячний заробіток, обчислюється в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України

4) *Сума штрафів*, що сплачена посадовими особами підприємства за порушення вимог законодавства про охорону праці, пов'язані з нещасним випадком, у тому числі його приховання (сплачує підприємство (установа, організація)

5) *Вартість зіпсованого у зв'язку з нещасним випадком (аварією) устаткування, інструменту, зруйнованих будівель, споруд*: (дані беруться у матеріально-технічному відділі)

б) *Інші витрати включають*:

- доставка потерпілого до медичного закладу;
- експертиза (висновок про стан здоров'я, вартість аналізів, діагностика);
- розслідування нещасного випадку (сумарний заробіток усіх осіб, що беруть участь в розслідуванні за один день помножити на дні розслідування):

ба) *інші витрати за рахунок коштів Фонду*:

- *щомісячні виплати потерпілому*:

Пояснення до п.ба: Сума щомісячної страхової виплати встановлюється відповідно до ступеня втрати професійної працездатності та середньомісячного заробітку, що потерпілий мав до ушкодження здоров'я.

Максимальний розмір щомісячної страхової виплати не повинен перевищувати 10 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб.

Максимальний розмір щомісячної страхової виплати після проведеного перерахування відповідно до частини другої статті 37 цього Закону не повинен перевищувати 10 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб.

Мінімальний розмір призначеної щомісячної страхової виплати потерпілому у перерахунку на 100 відсотків втрати професійної працездатності не може бути меншим за прожитковий мінімум, встановлений для працездатних осіб.

- *відшкодування одноразової допомоги*:

Пояснення до п.: У разі стійкої втрати професійної працездатності, встановленої МСЕК, Фонд проводить одноразову страхову виплату потерпілому, розмір якої визначається відповідно до ступеня втрати професійної працездатності, виходячи з 17 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на день настання права потерпілого на страхову виплату.

У разі якщо при подальших обстеженнях МСЕК потерпілому встановлено інший, вищий ступінь втрати стійкої професійної працездатності з урахуванням іншої професійної хвороби або іншого каліцтва, пов'язаного з виконанням трудових обов'язків, йому провадиться одноразова виплата, розмір якої визначається відповідно до відсотка, на який збільшено ступінь втрати працездатності, щодо попереднього обстеження МСЕК, виходячи з розрахунку 17 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на день настання права потерпілого на страхову виплату.

Якщо комісією з розслідування нещасного випадку встановлено, що ушкодження здоров'я настало не лише з вини роботодавця, а й внаслідок порушення потерпілим нормативних актів про охорону праці, розмір одноразової допомоги зменшується на підставі висновку цієї комісії, але не більш як на 50 відсотків.

- розрахунок медико-соціальної допомоги:

Пояснення до п.: Фонд фінансує витрати на медичну та соціальну допомогу, у тому числі на додаткове харчування, придбання ліків, спеціальний медичний, постійний сторонній догляд, побутове обслуговування, протезування, медичну реабілітацію, санаторно-курортне лікування, придбання спеціальних засобів пересування тощо, якщо потребу в них визначено висновками МСЕК та індивідуальною програмою реабілітації інваліда (у разі її складення).

Фонд організовує цілеспрямоване та ефективне лікування потерпілого у власних спеціалізованих лікувально-профілактичних закладах або на договірній основі в інших лікувально-профілактичних закладах з метою якнайшвидшого відновлення здоров'я застрахованого.

Фонд фінансує всі витрати на лікування.

Додаткове харчування призначається на конкретно визначений строк за раціоном, який складає дієтолог чи лікар, який лікує, та затверджує МСЕК. Неможливість забезпечення потерпілого додатковим харчуванням у лікувально-профілактичному або реабілітаційному закладі підтверджується довідкою за підписом головного лікаря (директора) цього закладу. У цьому разі компенсація витрат на додаткове харчування здійснюється Фондом на підставі інформації центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики, про середні ціни на продукти харчування у торговельній мережі того місяця, в якому їх придбали.

Витрати на ліки, лікування, протезування (крім протезів з дорогоцінних металів), придбання санаторно-курортних путівок, предметів догляду за потерпілим визначаються на підставі виданих лікарями рецептів, санаторно-курортних карток, довідок або рахунків про їх вартість.

Потерпілому, який став інвалідом, періодично, але не рідше одного разу на три роки, а інвалідам I групи щорічно безоплатно за медичним висновком надається путівка для санаторно-курортного лікування; у разі самостійного придбання путівки її вартість компенсує Фонд у розмірі, встановленому правлінням Фонду [2].

Згідно з висновком МСЕК Фонд може відшкодувати також інші витрати.

7. *Витрати підприємства, зумовлені нещасним випадком (усього), гривень, вони включають: (перші п'ять днів відшкодування за листком непрацездатності + виплати потерпілому за виконання легкої роботи + штраф + вартість зіпсованого обладнання + доставка потерпілого до медичного закладу + вартість експертизи + вартість розслідування)*

7а) *витрати за рахунок коштів Фонду (сума всіх виплат за рахунок Фонду)*

8) *Сумарні матеріальні затрати, пов'язані з нещасним випадком на виробництві, всього:*

З_{мн} = Витрати підприємства, зумовлені нещасним випадком + Витрати за рахунок коштів Фонду [3].

Б. Розрахунок матеріальних затрат, пов'язаних з захворюваннями

1). Визначення розміру збитків, яких зазнає підприємство від загальних захворювань працівників, здійснюється за формулою:

$$M_{33} = D_3 * (A + B_3), \quad (4)$$

де M_{33} - річні збитки, обумовлені тим, що хворі працівники не брали участі у створенні матеріальних цінностей, грн;

D_3 - загальна кількість робочих днів, що їх втратили за звітний період всі працівники, які хворіли;

A - вартість недоотриманої товарної продукції за один день, грн.;

B_3 - середній розмір виплат за один робочий день за всіма листками непрацездатності, що обумовлені загальними захворюваннями, грн. [4].

2). Розраховуємо вартість недоотриманої продукції за один день за допомогою формули:

$$A = TP / (260 * P), \quad (5)$$

де TP - товарна продукція отримана в господарстві за рік, грн.;

260- - кількість робочих днів за рік;

P - кількість працюючих в господарстві;

4). Розраховуємо середній розмір виплат за один день за всіма листками непрацездатності, що обумовлені загальними захворюваннями, грн.:

$$B_3 = C / (365 - n) * T, \quad (6)$$

де C - середньорічна заробітна плата одного працівника, грн.;

$(365 - n)$ - кількість календарних відпрацьованих днів за рік;

T - кількість випадків захворювань, од.

4). Сумарні втрати від травматизму та загальних захворювань працівників, дорівнює:

$$M_{\text{заг.}} = M_{33} + Z_{\text{Мн}}, \quad (7)$$

де $M_{\text{заг.}}$ - сумарні втрати від травматизму та загальних захворювань працівників.

Усі економічні наслідки непрацездатності поділяються на дві групи:

1) загальнодержавні витрати і збори K ;

2) втрати і збитки виробничих підприємств C_6 .

Загальнодержавні витрати K у випадку втрати працездатності визначаються за формулою:

$$K = \sum_{i=1}^{i=0} z_i + B, \quad (8)$$

де $\sum z_i$ – розміри витрати і збитків, які несе суспільство в цілому для відновлення здоров'я в кожному випадку втрати працездатності;

B – величина еквівалента заробітної плати, не виплаченої за час хвороби робітника в розрахунковому періоді.

Втрати, які несе суспільство, включають:

1. Втрати профспілкових організацій на надання допомоги та оплату путівок у розмірі затрат по соціальному страхуванню;

2. Суму виплат державного страхового товариства особам у порядку індивідуального страхування;

3. Суму додаткових асигнувань вищих організацій на вжиття заходів щодо усунення наслідків масових нещасних випадків;

4. Суму збитків суспільства у вигляді податків з неоподаткованої частини доходів потерпілих, з виплат за лікарняними листами (лише в державних підприємствах);

5. Суму потенційних збитків, заподіяних суспільству у зв'язку з виходом робітника на пенсію по інвалідності за розрахунковий період. [6].

Аналіз методик розрахунку економічного збитку, дозволяє говорити про те, що існуючі методики оцінки наслідків виробничого травматизму не відповідають у повному обсязі вимогам повноти оцінки наслідків виробничого травматизму, так і вимогам доступності в користуванні.

У зв'язку з вищевикладеним, слід зробити висновок, що необхідна методика оцінки економічного збитку від нещасних випадків на виробництві, яка: по-перше, повинна бути доступна в користуванні, мати дані необхідні для розрахунку збитку від конкретного нещасного випадку зі стандартної статистичної та бухгалтерської звітності; по-друге, необхідно рознести збитки, що виникають на різних часових рівнях і різних рівнях суб'єктів що несуть відповідні втрати.

Визначення економічного збитку від виробничого травматизму повинно базуватися на комплексній оцінці економічних наслідків з диференціацією цієї шкоди.

Література:

1. Закон України «Про внесення змін до статей 19 та 43 Закону України «Про охорону праці» № 3458-VI від 02.06.2011р.

2. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» № 1105, зі змінами від 01.01.2023 р.

3. Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві. Постанова Кабінету Міністрів України № 337 від 17.04.2019 р. (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 1 від 05.01.2021, № 1350 від 02.12.2022).

4. Бедрій Я.І. Основи охорони праці. Львів, Магнолія, 2019. - 240 с.